

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 318 75 45
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 318 79 51

Aan:

Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Dis 96003306

Datum

21 november 1996

Onderwerp

Joegoslavië: recente ontwikkelingen (nr 71/96)

1. Hierbij doe ik u toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalig Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen

-1-

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. Dis g6003306 d.d. 21 november 1996

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coordinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. p/v DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. Kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

DCBC, t.a.v. H-Dienstploeg (als hard copy & op schijf)

INTERN:

HMD
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HBMA
IFOR-cel
ARCHIEF

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

71/96

(Afgesloten 211200 NOV 1996)

Conclusie/voorzicht

De politiek/etnische spanningen in Bosnië-Herzegovina winnen aan intensiteit en er is nauwelijks sprake van integratie-tendensen. Tegen die achtergrond lijken nieuwe provocaties en gevechten als opmaat voor een driedeling van het land langs etnische lijnen op relatief korte termijn onvermijdelijk.

Er is sprake van een impasse in de machtsstrijd tussen de politieke en militaire leiding in de RS. Eerstgenoemde lijkt de stilzwijgende instemming van Belgrado te genieten en beschikt dus over de beste papieren. Een escalatie van de strijd is onwaarschijnlijk.

Nieuwe onderhandelingen over de situatie in Kosovo lijken niet bij voorbaat kansloos.

Bosnië-Herzegovina

Algemeen

Gespannen situatie bij Doboj

IFOR maakt melding van spanningen bij het dorpje Svjetlice, ten noordoosten van Doboj. De Bosnisch-Servische autoriteiten zeggen over aanwijzingen te beschikken dat Moslims zich in dit dorp, gelegen op "Servisch" grondgebied, willen (her)vestigen. De Serviërs hebben reeds bij voorbaat aangegeven dat een dergelijke stap voor hen onaanvaardbaar zou zijn, omdat Svjetlice hooggelegen is en uitzicht geeft op de stad Doboj zelf. Er waren reeds eerder aanwijzingen dat de Bosnische autoriteiten in sommige gevallen de terugkeer van (oorspronkelijke) bewoners coördineren en concentreren op voor de Serviërs uiterst gevoelige punten. Doel daarvan is waarschijnlijk gevallen van Servische non-coöperatie met het vredesverdrag van Dayton (dat het vrije verkeer van burgers expliciet toestaat) aan de kaak te stellen. Op langere termijn hopen de Moslims, die belang hebben bij een heropening van de strijd tegen de Serviërs, daardoor een hervatting van de vijandelijkheden te bewerkstelligen zonder daarvoor direct verantwoordelijk te kunnen worden gesteld. De situatie bij Doboj, dat is gelegen aan de ingang van de Ozren-bergen en bij een belangrijke kruising van wegen, spoorlijnen en rivierverbindingen, lijkt daartoe een geschikte gelegenheid te bieden.

Neutraliteit kan verkeerde schijn wekken

IFOR-eenheden hebben onlangs een inspectie uitgevoerd in het politiebureau van Koraj in de Bosnisch-Servische republiek (RS). Daarbij werd een aantal wapens en munitie aangetroffen en in beslag genomen. De plaatselijke autoriteiten stelden dat de betreffende wapens in beslag waren genomen van Moslims toen dezen zich enkele weken geleden probeerden te hervestigen in het nabijgelegen plaatsje Gajevi. De betreffende inspectie volgde op een eerdere inval van IFOR in Brnjik aan de andere zijde van de IEBL, waar grote aantallen wapens werden aangetroffen. Met de inspectie in Koraj wilde IFOR dan ook naar alle waarschijnlijkheid met name haar neutrale opstelling benadrukken. De Serviërs zullen IFOR echter naar aanleiding van dit geval opnieuw beschuldigen van partijdigheid ten gunste van de Moslims. Immers, de betreffende wapens waren destijds door de Moslims naar Gajevi gebracht in strijd met de overeenkomsten van "Dayton" en de confiscatie daarvan door de Serviërs was in beginsel legaal, omdat lokale overheden in eerste instantie verantwoordelijk zijn voor handhaving van de openbare orde.

Serviërs eisen dat IFOR Izetbegovic dagvaardt

De politieke leiding van de RS heeft onlangs een dagvaarding uitgevaardigd tegen de Bosnische president Izetbegovic. Deze wordt beschuldigd van (verantwoordelijkheid voor) etnische zuiveringen, vervolging van en moord op Serviërs, onder meer op door de Moslims krijgsgevangen genomen militairen. De Bosnisch-Servische juridische instellingen hebben inmiddels ICTY verzocht de vervolging van Izetbegovic over te

nemen. Tevens hebben zij IFOR verzocht de dagvaarding aan Izetbegovic te overhandigen. De genoemde maatregel is illustratief voor het wantrouwen dat onder de Bosnische Serviërs heerst jegens Izetbegovic. Deze wordt door hen uitsluitend gezien als vertegenwoordiger van de Bosnische Moslims. De kans dat Bosnisch-Servische leiders, zoals de Servische vertegenwoordiger in het door Izetbegovic voorgezeten presidium, vruchtbaar kunnen samenwerken, blijft uiterst klein. Met deze maatregel willen de Bosnische Serviërs overigens ook de vermeende partijdigheid van de internationale gemeenschap, met inbegrip van IFOR, aan de kaak stellen. Zij gaan er zonder enige twijfel van uit dat ICTY en IFOR niet bereid zullen zijn op genoemde verzoeken in te gaan en zullen dit feit vervolgens gebruiken om zich een nieuwe rechtvaardiging te verschaffen om zich op hun beurt aan coöperatie met die instellingen te onttrekken.

Moslim/Kroatische Federatie (MKF)

"Herceg-Bosna" zal blijven bestaan

Ter gelegenheid van de vijfde verjaardag van de zelfuitgeroepen Bosnische Kroatische staat "Herceg Bosna" (CRHB) heeft de politieke afdeling van het Ministerie van Defensie van de CRHB onlangs een verklaring uitgegeven. Deze rechtvaardigde het ontstaan van CRHB en uitte lof over haar bijdrage aan de totstandkoming van "Dayton". Daarnaast stelde de verklaring dat de CRHB zal blijven bestaan als een vorm van organisatie voor politieke, culturele en andere vormen van samenwerking tussen de Kroaten in Bosnië-Herzegovina. Reeds diverse malen is getracht met internationale druk de Bosnische Kroaten te bewegen om "Herceg-Bosna" te ontmantelen en over te laten gaan in de MKF. De Bosnische Kroaten wantrouwen echter hun Moslimpartners en zijn bang voor Moslimdominantie binnen de MKF. Ondanks formele toezeggingen van opheffing van CRHB hebben zij in de praktijk vastgehouden aan een eigen staatsorgaan. De verklaring van de politieke afdeling van het Ministerie van Defensie van de CRHB is daarom een nieuw bewijs van de continuïteit van het bestaan van "Herceg-Bosna".

Zubak weerspreekt Izetbegovic

Het Bosnisch-Kroatische lid van het Bosnische presidium, Zubak, heeft vertegenwoordigers van de EU laten weten dat de recente oproep van Izetbegovic om het EU-mandaat voor Mostar te verlengen slechts de persoonlijke visie van de Bosnische president weergeeft. Zubak benadrukte dat over deze kwestie in het presidium geen overleg heeft plaatsgevonden en dat hij niet instemt met de oproep van Izetbegovic. De kwestie-Mostar blijft een heet hangijzer in de toch al gespannen betrekkingen tussen Kroaten en Moslims. Eerstgenoemden lijken aan te sturen op een tweedeling van de stad, waarvan het westelijke deel in hun visie de "hoofdstad" zou moeten vormen van CRHB. De Moslims daarentegen hopen de eenheid van de stad te behouden, vermoedelijk omdat zij die op grond van hun grotere bevolkingsaandeel kunnen domineren. Deze kwestie weerspiegelt de uiteenlopende ambities van beide bevolkingsgroepen op landelijk niveau. Kennelijk zijn beide genoemde politici van mening dat verlenging van het mandaat van de EU, die eveneens vasthoudt aan de eenheid van de stad, in het voordeel van de Moslims zou werken. Het is echter indicatief voor de verhoudingen tussen beide bevolkingsgroepen en in het presidium, dat Zubak Izetbegovic zo openlijk afvalt.

Spanningen in Zenica

IFOR maakt melding van spanningen tussen Kroaten en Moslims in de omgeving van Zenica. Zo zouden recentelijk woonhuizen en graven zijn geschonden. Uit de berichten komt niet duidelijk naar voren wie het initiatief heeft genomen, maar gesuggereerd wordt dat "lokale fundamentalisten" er een belangrijke rol bij hebben gespeeld. De bevolking zou ervoor terugschrikken de incidenten aan de autoriteiten te melden uit vrees voor represailles. Het heeft er alle schijn van dat de oplopende spanningen tussen Kroaten en Moslims in Mostar ook hun invloed hebben op de betrekkingen tussen beide bevolkingsgroepen in andere delen van de MKF. Zenica is van oudsher een door Moslims gedomineerd gebied (maar had in 1991 een Kroatische minderheid van 16%). Het is gelegen in de onmiddellijke nabijheid van enkele "Kroatische" enclaves in centraal-Bosnië. Zenica geldt al jaren al een centrum van islamitisch-fundamentalistische stromingen; zo is de kans groot dat tenminste een deel van de buitenlandse islamitische strijders die in de Bosnische bevolking zijn geassimileerd, zich juist in deze regio ophoudt. Tegen die achtergrond ligt het voor de hand dat de spanningen tussen Kroaten en Moslims zich daar zouden manifesteren. Overigens zal dit op zijn beurt weer negatieve uitstraling hebben op de samenwerking in andere delen van de "Federatie".

Bosnisch-Servische Republiek (RS)

Oppositie klaagt over intimidatie

Diverse leden van de Bosnisch-Servische oppositie hebben melding gemaakt van intimidatie van de kant van de Bosnisch-Servische regeringspartij SDS. Doel zou vooral zijn de oppositie nog verder te

[REDACTED]

marginaliseren vóór de gemeenteraadsverkiezingen van het komende jaar. Er zijn echter ook meldingen dat de SDS Serviërs onder druk zet die te kennen hebben gegeven de RS te willen verlaten om terug te keren naar hun oorspronkelijke woonplaatsen in wat nu MKF-gebied is. De oppositie in de RS heeft bij de verkiezingen van september jl. over het algemeen betere resultaten behaald dan die in de MKF. Het lijkt weinig twijfel dat dit vooral verband hield met de pogingen van de politieke leiding in Servië (lees: president Milosevic) om de positie van de voormalige Bosnisch-Servische president en SDS-leider Karadzic te ondergraven. Het streven van de SDS is er echter onverminderd op gericht de RS te behouden als een etnisch "zuivere" éénpartijstaat. Eén van de middelen die daartoe gebruikt wordt is het tegengaan van de terugkeer van niet-Serviërs naar hun oorspronkelijke woonplaatsen in de RS. De partij schrikt er kennelijk ook niet voor terug de eigen burgers, die niet volledig met deze koers instemmen, onder druk te zetten.

Plavsic stemt voorwaardelijk in met verlenging van het OVSE-mandaat

In een gesprek met OVSE-vertegenwoordiger Frowick heeft de Bosnisch-Servische president Plavsic drie voorwaarden aan medewerking voor verlenging van het OVSE-mandaat tot 1997. Allereerst moet de situatie in de RS en in de ZOS veilig en stabiel blijven. Daarnaast moet het overleg tussen RS en OVSE zowel in Pale als Banja Luka plaatsvinden en als laatste moet de OVSE vasthouden aan de bestaande stemregels voor vluchtelingen. De Bosnische Serviërs maken groot voorbehoud bij verlenging van het OVSE-mandaat, omdat zij vrezen dat dit zal resulteren in regels voor de gemeenteraadsverkiezingen die strijdig zijn met hun streven naar een etnisch "zuivere" RS. Daarom probeert Plavsic met haar voorwaarden de kansen op terugkeer van de oorspronkelijke, niet-Servische bewoners van de RS te verminderen. De eerste gestelde voorwaarde heeft betrekking op de voortdurende pogingen van de Moslims om gevluchte oorspronkelijke bewoners van dorpjes in de ZOS (Jusici, Gajevi) terug te laten keren. Met de tweede voorwaarde wil Plavsic internationale steun vragen voor de verschuiving van een deel van het bestuurscentrum van de RS van Pale naar Banja Luka.

Aanhoudende spanningen tussen Bosnisch-Servische politieke en militaire leiding

De afgelopen dagen heeft overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van de "Generale Staf" en van het "Algemeen Hoofdkwartier" van de Bosnisch-Servische strijdkrachten (VRS). Daar zijn naar het zich laat aanzien geen resultaten geboekt. De Generale Staf is onlangs door Plavsic opgericht en onder leiding gesteld van generaal-majoor Colic in een poging zich te ontdoen van het hoofd van het Algemeen Hoofdkwartier, Mladic. Uit de persberichten die na afloop van bovenvermelde ontmoeting zijn verspreid, kan worden opgemaakt dat Colic c.s. het primaat van de politiek over de strijdkrachten benadrukken, terwijl Mladic c.s. de leden van de Generale Staf beschuldigen van een gebrek aan ervaring en van verraad aan de Bosnisch-Servische (militaire) zaak. In de omgeving van Han Pijesak, de locatie van het "Algemeen Hoofdkwartier" (de "Generale Staf" zetelt in Plavsic's regeringsplaats Pale) zijn relatief kleinschalige incidenten gemeld tussen leden van de VRS en van de MUP, de Bosnisch-Servische troepen voor interne veiligheid.

Geen van beide partijen lijkt bereid een openlijke gewapende confrontatie aan te gaan, maar probeert de loyaliteit van het hogere en middenkader van de VRS te winnen. Daarbij zal Mladic gebruik maken van zijn prestige als (voormalig?) legerleider. Plavsic lijkt zich te hebben verzekerd van de steun van de gehele Bosnisch-Servische politieke top en een aantal Korps- en brigadecommandanten van de VRS, zoals Colic. Bovendien wijst het feit dat de MUP op haar hand is dat zij de stilzwijgende goedkeuring heeft van de Servische politieke top, omdat de MUP nauwe betrekkingen heeft met de Joegoslavische veiligheidsdiensten, die op hun beurt één van de pijlers vormen van de machtspositie van Milosevic. Mede gezien de internationale druk op het aftreden van de van oorlogsmisdaden beschuldigde Mladic moet worden aangenomen dat Plavsic uiteindelijk in deze machtsstrijd zal zegevieren, tenzij Mladic een wanhoopsdaad begaat en zich gewapenderhand verzekert van de politieke macht in Pale. Dit zal echter naar verwachting door de internationale gemeenschap niet worden geaccepteerd.

Onderstreept moet overigens worden dat de VRS zich door een groot aantal ontwikkelingen momenteel in de zwakste positie bevindt sinds het beëindigen van de vijandelijkheden eind vorig jaar. Zij ondergaat een ingrijpende reorganisatie- en reductiefase en wordt bovendien geplaagd door moreelsproblemen. De onduidelijkheid over de bevelsstructuur zal zeker bijdragen aan de onzekere situatie. Aangezien de Bosnische Moslims vermoedelijk aansturen op een heropening van de strijd tegen de Serviërs, overigens zonder openlijk met "Dayton" te breken, moet er rekening mee worden gehouden dat de Bosnische leiding van de huidige wanorde waarin hun beoogde tegenstanders zich bevinden gebruik zullen maken door een intensivering van de provocaties tegen hen.

Joegoslavië

Nieuwe onderhandelingen over Kosovo?

Onafhankelijke Servische media melden dat medio december nieuwe onderhandelingen zullen worden gevoerd tussen een Servische delegatie en een afvaardiging van de etnisch-Albanese meerderheid in de Servische, voormalig autonome provincie Kosovo. Deze gesprekken zouden worden gevoerd in New York. De delegatie van Kosovo zou onder leiding staan van de "president" van Kosovo, Rugova. Van de Servische delegatie zouden naast federale functionarissen ook leden van de regeringspartij SPS en de oppositie deel uitmaken. Van beide zijde zou compromisbereidheid bestaan. Er is sinds enige tijd sprake van beweging in de standpunten ten aanzien van de toekomst van Kosovo. Hoewel Rugova het streven naar onafhankelijkheid niet formeel heeft afgezworen, is hij bereid gebleken tot besprekingen en akkoorden over verbetering van de leefomstandigheden in de provincie. Van de kant van de Servische autoriteiten is reeds geruime tijd sprake van discussies over staatshervormingen in Joegoslavië. Tegen die achtergrond zijn er onder meer aanhoudende geruchten dat een zekere vorm van autonomie voor Kosovo tot de mogelijkheden zou behoren, alhoewel niet in de mate zoals die was vastgelegd in de Joegoslavische Grondwet van 1974. In deze context is het niet uitgesloten dat er inderdaad onderhandelingen tussen de Albanezen en de Serviërs zullen plaatsvinden. Dat daarbij de Servische oppositie zal worden betrokken, is niet in overeenstemming met het optreden van de SPS tot nu toe en dient vermoedelijk te worden toegeschreven aan "wishful thinking" van de kant van de onafhankelijke Servische pers.

Hoe de achterban van Rugova tegenover dergelijke onderhandelingen zal staan, is niet zeker. Rugova wordt door een deel van de Albanese meerderheid bekritiseerd omdat zijn tot voor kort gevoerde politiek van passief verzet tegen de Servische onderdrukking onvoldoende resultaat heeft opgeleverd. Sommigen bepleiten op grond daarvan een verheviging van het (gewapende) verzet. Anderen betonen zich juist voorstander van een dialoog met de Servische autoriteiten. Rugova tendeert, zoals gesteld, in laatstgenoemde richting. Zijn tegenstanders zullen echter aanvoeren dat aan de eerder dit jaar gesloten overeenkomst omtrent verbetering van de onderwijssituatie in Kosovo nauwelijks uitvoering is gegeven. Indien het in New York al komt tot afspraken, is verre van zeker dat deze ook loyaal zullen worden uitgevoerd.